

В. А. Слостенін // Профессиональная подготовка учителя в системе высшего образования. – М.: Изд-во Моск. пед. ин-та, 1982. – С. 14-28.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Дягилева Олена Сергіївна – заступник начальника Морського коледжу Херсонської

державної академії з навчально-методичної роботи, викладач вищої категорії.

Коло наукових інтересів: дослідження проблем підготовки науково-педагогічних працівників ВНЗ морського профілю.

УДК 504+001.91

ТЕХНОЛОГІЯ ПОЄДНАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ У ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ ТА ВИХОВАННІ

Олена ЗАДОРЖНА (Умань)

Постановка проблеми. Основою становлення нової парадигми освіти складає орієнтація на модернізацію змісту навчально-виховного процесу та використання інноваційних педагогічних технологій. Одним із пріоритетних завдань парадигми, як підґрунтя запровадження інноваційних педагогічних технологій, є оптимізація якості екологічної освіти й виховання студентів, що в свою чергу спрямована на покращення формування екологічного світогляду та професійної компетентності майбутнього вчителя.

Актуальність впровадження інноваційних педагогічних технологій підтверджена міжнародними державними документами – Законами України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Концепціями екологічної освіти України, національного виховання студентської молоді, проектом Положення «Про порядок здійснення інноваційної діяльності у системі освіти» 2012 року та Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою інноваційних педагогічних технологій займалися: Ю. Бабанський, Н. Вавіліна, А. Гуржій, Л. Даниленко, І. Дичківська, О. Коберник, А. Нісімчук, О. Падалка, І. Підласий, М. Фіцула. Зокрема, в екологічній освіті та вихованні проблему використання інноваційних педагогічних технологій розкрили: О. Захлебний, І. Зверев, О. Колонькова, І. Костицька, М. Мамедов, Г. Пустовіт, С. Совгіра, М. Фоміна та ін. Науковці вважають, що використання інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховному процесі педагогічних університетів, набуває особливого значення для формування екологічного світогляду та професійної компетентності майбутнього вчителя, і спрямоване на краще засвоєння знань, закріплення практичних умінь та навичок природоохоронної діяльності, досягнення високих результатів навчально-пізнавальної

діяльності студентів, підвищення професійності педагога, який буде передавати свій досвід майбутнім поколінням.

Метою статті є обґрунтування технології поєднання інноваційних методів та організаційних форм у екологічній освіті й вихованні в педагогічних університетах.

Виклад основного матеріалу. Суть поняття «інноваційні педагогічні технології» розглядається у працях науковців. І. Дичківська зазначає, що інноваційна педагогічна діяльність заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду, орієнтована на зміну й розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісної педагогічної практики [3, с. 9].

Технологія навчання, за твердженням А. Нісімчук, являє собою сукупність принципів, закономірностей, форм, методів та прийомів навчального процесу, що впливає на формування особистості студента, його знань, умінь, навичок і розвиток світогляду. Технологія навчання є педагогічною діяльністю, яка реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і володіє більш високим ступенем ефективності, ніж традиційні методики навчання, включає впорядковану кількість операцій і дій, які спрямовані на засвоєння знань, набуття професійних умінь і формування особистих якостей студентів, заданих метою навчання [5, с. 66].

Вищезазначене доводить, що І. Дичківська, А. Нісімчук [3], [5] розглядають поняття «інноваційні педагогічні технології» за структурою і вважають, що вони включають в себе інноваційну педагогічну діяльність та технологію навчання.

Використання інноваційної педагогічної технології набуває важливого значення у екологічній освіті та вихованні.

За твердженням С. Совгіри, у екологічній освіті та вихованні використання інноваційних технологій поєднання інноваційних методів та

організаційних форм спрямоване на здобуття студентами:

- знань про людину, природу і суспільство, що сприяють формуванню наукової картини світу;

- досвіду розумової, емоційної, трудової та екологічної діяльності, що сприяє формуванню основних природоохоронних умінь та навичок, необхідних у повсякденному житті для участі у оздоровленні довкілля;

- досвіду творчої діяльності, що відкриває простір для розвитку індивідуальних здібностей особистості;

- досвіду суспільних і особистісних відносин, які готують молодь до активної участі в природоохоронній роботі на основі ідеалів, моральних, естетичних цінностей сучасного суспільства [7, с. 182].

На нашу думку, в екологічній освіті та вихованні використання технології поєднання інноваційних методів та організаційних форм буде найбільш результативне у такому поєднанні:

- зміст екологічних дисциплін (змістові модулі навчального матеріалу);

- інноваційні методи навчання та виховання (кейс-метод, метод аналізу конкретних надзвичайних ситуацій, семінар-ділова гра, робота у групах, проблемне навчання, проектне навчання);

- використання аудиторних форм проведення (конкурси, фестивалі, ділові ігри, наукові семінари, виставки конкурсних робіт, екологічні турніри) та позааудиторних (фахова практика, екскурсії, експедиції, екологічний моніторинг, проведення природоохоронних акцій).

Використання вищевказаних інноваційних методів навчання і виховання, аудиторних та позааудиторних організаційних форм спрямовано на забезпечення таких видів діяльності навчально-виховного процесу:

- навчальна діяльність (лекції, семінарські заняття із використанням інноваційних методів навчання, а також самостійна та індивідуальна робота);

- виховна діяльність (включає як аудиторні, так і позааудиторні форми: організація та проведення конкурсів на природоохоронну тематику, виставок, природоохоронних акцій, екскурсій, експедицій, походів);

- наукова діяльність (науково-проблемні групи);

- природоохоронна діяльність (екологічний моніторинг за станом довкілля під час екскурсій, експедицій, розробка і проведення природоохоронних заходів, таких як: розчищення та укріплення берегової лінії ставків, річок, прибирання смітників,

насадження дерев, квітів, розробка й проведення агітаційно-пропагандистських природоохоронних акцій, спрямованих на покращення благоустрою навчального середовища, та ін.).

Ми вважаємо, що з початку вивчення екологічних дисциплін, зокрема читання лекцій на природоохоронну тематику та проведення семінарів за допомогою інноваційних методів, вводить студентів у курс проблеми. Використання таких методів, як: метод аналізу конкретних надзвичайних ситуацій, семінар-ділова гра, робота в групах, кейс-метод під час аудиторних форм занять, спрямоване на застосування не лише набутих знань, а й природоохоронних навичок, досвіду прийняття рішень у майбутніх життєвих ситуаціях, під час взаємодії людини з природою [7]. Технологія застосування кейс-методу пропонується у тематиці: «Паводки», «Ураган», «Землетрус» – полягає у виробленні моделі конкретної екологічної ситуації, яка зустрічається в реальному житті та комплекс знань, практичних навичок, необхідних майбутньому педагогу для її вирішення, засвоєння моральних норм і правил поведінки в природі.

Організація конкурсів на екологічні теми, зокрема: «Біль Чорнобиля», конкурс-виставки «Альтернативні ялинки», конкурс проекту озеленення навчального закладу «Клумба» та інші, дають змогу виявити й підтримати кращі екологічні проекти, ефективно впровадження інноваційних природоохоронних технологій, відзначення старанних авторів серед студентів, навчальних закладів, підвищення соціальної активності студентської молоді, популяризації екологічних проблем.

Проведення природоохоронних акцій: «Збережемо первоцвіти», «До чистих джерел», «Ліси для нащадків», «За чистоту малих водойм», «Майбутнє лісу у твоїх руках», «За чисте довкілля», та ін., дає можливість привернути увагу учасників до актуальних проблем довкілля, показати необхідність збереження чистоти природного середовища.

Не менш важливу роль відіграє семінар-ділова гра, наприклад: «Управління та охорона водних ресурсів» приурочений до міжнародного Дня водних ресурсів, «Збережемо енергію» до міжнародного Дня збереження енергетичних ресурсів, який навчає в умовах дискусійного розгляду проблем, свободи вибору та правилам відстоювання своєї позиції в колективі й реальних життєвих ситуаціях. Під час взаємодії людини з природою, формують досвід прийняття педагогічно і екологічно вірних рішень, засвоєння моральних норм і правил поведінки в природі.

Для спостереження за станом навколишнього середовища ефективним є проведення екологічного моніторингу на локальному рівні по дослідженню біоекологічного, агроекологічного та санітарного стану місцевості. Під час екологічного моніторингу студенти визначають антропогенні зміни в екосистемах, пов'язаних із впливом забруднення, сільськогосподарським використанням земель, урбанізацією, проводять контроль за станом навколишнього природного середовища, складають прогноз антропогенних змін стану біосфери, реакції екосистем на забруднення, наслідки вирубки лісів, спостереження за існуванням живих організмів та їх угруповань, а також природними і антропогенними процесами.

Використання проблемного навчання під час викладання екологічних дисциплін, зокрема проблемних ситуацій, наприклад тих, які дають можливість відповісти на запитання: «Які зміни відбудуться у біоценозі лісу при його вирубуванні?», «Які зміни супроводжують процес висушування боліт? Як цей процес вплине на місцеву екосистему?» включає поєднання прийомів і методів викладання й учіння, яким притаманні риси наукового пошуку.

Особливого значення у екологічній освіті та вихованні набуває наукова діяльність студентів, створення науково-проблемних груп. Під час діяльності у наукових групах студенти працюють над дослідженням проблем навколишнього середовища, зокрема смітників, забруднення водних об'єктів, дослідження видового складу екосистем лісу, річки, ставу та ін.

Застосування проектного навчання передбачає використання прикладів запозичених із реального життя, знайомих для студентів. Таким прикладом може стати озеленення навчального середовища. Проект потребує складання сценарію участі всіх учасників з визначенням функцій кожного з них та кінцевим результатом.

Важливе місце у екологічній освіті та вихованні, під час якого можна застосувати технологію поєднання інноваційних методів та організаційних форм, займає практична природоохоронна діяльність студентів, що сприяє комплексному розкриттю проблем охорони природи, взаємозв'язку теоретичних знань з практичною діяльністю. Особливе значення має використання різноманітних організаційних форм: екологічні походи, екологічні екскурсії, науково-екологічні конференції. Тематика заходів може бути різною, зокрема: «Актуальні проблеми довкілля», виставки «Відлуння Чорнобиля», «Дари осені», екологічні олімпіади, екологічні

турніри «Природа навколо нас», «Збережемо чистоту водойм», природоохоронні акції «Очищення берегової лінії від несанкціонованих смітників» та ін.

Організація екологічних походів до певних природних та антропогенних об'єктів місцевості – став, річка, джерело, кар'єр дає можливість проводити дослідження впливу антропогенної діяльності на формування місцевого біоценозу з метою навчити студентів виконувати екологічний моніторинг, а також, за можливістю, брати участь в природоохоронних акціях, пов'язаних з охороною малих річок і водойм, очищенням навколишнього середовища.

Під час екскурсій по мисливському чи рибальському господарствах, по долині малих річок проводяться дослідження місцевих екосистем, видового складу флори та фауни. Екскурсії, як масова форма позааудиторної роботи, посідають важливе місце у посиленні мотивації взаємодії студентів з природою, у формуванні екологічного світогляду майбутнього вчителя, залучення студентів до проведення природоохоронної діяльності.

Визначну роль відіграє також екологічна експедиція до великих та середніх річок, природних каньйонів, проведення там екологічного моніторингу за станом довкілля водних і болотних екосистем, дослідження особливостей їх видів флори та фауни, природних зв'язків та проблем. Екологічна експедиція дає можливість організувати науково-дослідну діяльність студентів, як одну із форм природоохоронної діяльності, сприяє вивченню навколишнього природного середовища, встановленню студентами причинно-наслідкових зв'язків у природі та закріпленню практичних умінь і навичок природоохоронної діяльності.

Під час використання вищевказаних організаційних форм проведення природоохоронної діяльності студенти оволодівають здатністю самостійно мислити, аналізувати і узагальнювати екологічні факти, закономірності, поглиблено вивчають навколишнє природне середовище та його особливості. Фахова практика, що характеризується виїздом студентів на відкриту територію природних зон лісостепу, степу, гір, дослідження особливостей фізико-географічних умов місцевості, має велике значення в професійній підготовці майбутніх вчителів.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що поєднання інноваційних методів та організаційних форм сприяє комплексному розкриттю для студентів проблем охорони природи, взаємозв'язку теоретичних знань з практичною природоохоронною діяльністю, поглибленому вивченню навколишнього середовища, закріпленню знань,

набуття практичних умінь та навичок поведінки в природі, формуванню екологічного світогляду та професійної компетентності майбутнього вчителя.

БІБЛОГРАФІЯ:

1. Інноваційна діяльність в Україні : монографія / А. М. Гуржій, Ю. В. Каракай, О. З. Петренко [та ін.]. – К. : Укр ІНТЕІ, 2006. – 152 с.
 2. Даниленко Л. І Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи : монографія / Л. І. Даниленко. – К. : Логос, 1998. – 140 с.
 3. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник / Ілона Миколаївна Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
 4. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16 січня 2003 р. № 433-IV.

5. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології : навчальний посібник / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. – К. : Вид. центр „Просвіта“; Пошуково-видавниче агентство „Книга пам’яті України“, 2000. – 368 с.

6. Пустовіт Г. П. Дослідницька робота учнів з екології в позашкільних установах і школах : [метод. посібник] / Григорій Петрович Пустовіт; за ред. А. Й. Сиротенка. – Київ, 1996. – 126 с. – (Інститут педагогіки АПН України).

7. Совгіра, С. Методика навчання екології : підручник / Світлана Василівна Совгіра. – К. : Наук. світ, 2007. – 450 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Задорожна Олена Михайлівна - аспірант Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Коло наукових інтересів: дослідження проблем екологічної освіти та виховання

УДК 373.2.016

**ДОСЛІДЖЕННЯ ОБДАРОВАНОСТІ У ДІТЕЙ
ЗАСОБАМИ КОМПЛЕКСНОЇ ДІАГНОСТИКИ**

Тетяна ЗОРОЧКІНА (Черкаси)

Постановка проблеми. Раннє виявлення, навчання та виховання обдарованих і талановитих дітей, учнів, студентів являє собою нове завдання вдосконалення системи освіти [4, с. 29]. Зокрема в наш час значна увага приділяється виявленню обдарованих дітей. Аналіз зарубіжних праць щодо обдарованих дітей свідчить, що у них судження про ступінь обдарованості базуються переважно на тестових методах виміру інтелекту.

Мета статті полягає у дослідженні ступеня обдарованості у дітей шляхом проведення комплексної діагностики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням обдарованості у дітей займалися такі науковці, як Н. Лейтес, В. Шадриковий, А. Матюшкін, Б. Теплов, С. Олексюк, М. Ярмаченко, І. Волощук, Е. Торренс та ін.

Психологічні роботи, присвячені виміру дитячого інтелекту, зводяться до того, що завдяки тестових методик з’ясовується успішність розв’язання дитиною певних задач, а потім шляхом співвіднесення рівня досягнень із нормами віку встановлюється величина здібностей. Вважається, що мірою обдарованості є “інтелектуальний коефіцієнт (IQ)”: діти вважаються обдарованими, коли інтелектуальний коефіцієнт IQ дорівнює 130 і більше).

Прагнення до інтегративних підходів у дослідженні обдарованості було завжди одним із головних. Воно було заявлено в нашій країні в унікальних логічних експериментах

Н. Лейтеса, сформульовано як важливий напрям досліджень В. Шадриковим. Один із таких інтегральних напрямів полягає в тому, щоб зрозуміти природу обдарованості й таланту як загальну передумову до розвитку творчої людини [4, с. 33].

Дослідження в галузі психології творчості являє основу концепції творчої обдарованості А. Матюшкіна [4], як у розумінні природи обдарованості, так і в розв’язанні проблем діагностики й розвитку. Ця концепція дозволяє розкрити обдарованість як передумову становлення й розвитку творчої особистості, здатної не лише до створення нового, а й до самовираження, до саморозкриття.

Ми вважаємо, що наші вчені єдині в думці про доцільність виявлення обдарованих дітей. Суттєво, що надзвичайно рано може заявити про себе не лише спеціальний талант в галузі мистецтва, а й власно розумові здібності. Н. Лейтес визначає загальний фактор обдарованості: від схильності та здібності до розумових зусиль багато в чому залежить можливість здійснення та ступінь успішності будь-яких видів діяльності. Однак, далеко не в усіх дітей, що привертають до себе увагу тими чи іншими ознаками обдарованості, формується справжній талант, розвиваються соціально значущі здібності. Матеріали дослідження вченого свідчать про те, що діти, які виділялися здібностями і значно випереджували свій вік, хоча й виявляли згодом тенденцію до “вирівнювання”, як правило, зберігають рівень